

Könyvszemle

Vallási Néprajz 14. szám (kötetbemutató)

A *Vallási Néprajz* kiadványsorozat legújabb száma tanulmányaival egy szűkebb témakörhöz kapcsolódik: az unitárius vallási néprajzhoz. Az ilyen jellegű, az egy bizonyos felekezethez kapcsolódó tematikus szám nem újdonság, nem előzmény nélküli az 1984 óta megjelenő Vallási Néprajz számainak sorában, mivel a sorozat 2005-ben megjelent 12. kötete teljes mértékben az evangélikusok vallási néprajzával foglalkozott. Voigt Vilmos, a kiadványsorozat felelős szerkesztője, a legújabb szám előszavában a következőképpen méltatja a kiadványsorozat mostani tematikus számát: „A mostani unitárius kötet még ehhez képest [ti. az evangélikus számhoz képest] is újdonságnak tekinthető. Világszerte ez a legelső »unitárius vallási néprajzi« tanulmánykötet.”

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Folklór Tanszéke, az MTA-ELTE Folklór Szövegelemzési Kutatócsoportja, illetve a Református Doktorok Kollégiuma Néprajzi Szekciójának szakmai támogatásával, a Barca Kiadó gondozásában 2008-ban megjelent a 14. kötet, amely teljes mértékben unitárius népszokásokat és hagyományokat tartalmaz. A könyv alcíme: *Az unitáriusok öröksége – Simén Domokos emlékezete*. A kötet Simén Domokos egykori csíkszeredai unitárius lelkésznek állít emléket. A kötetet Veres Emese-Gyöngyvér néprajzkutató szerkesztette.

A közel 200 oldalra kiterjedő tanulmánykötet szakszerűen kívánja társítani és egymáshoz viszonyítani az unitárius egyházat és a néprajztudományt, a tanulmányok által kívánja a felekezet életét és a szakterületet „közös nevezőre hozni”, megtalálni ezeknek kapcsolódó elemeit, átfedhetőségeit.

A kötet két nagy fejezetre bontható: az első részt teljesen Simén Domokos emlékének szentelték, de ez további két szerkezeti egységre bomlik. Az alfejezetek önálló címeiket kaptak: *Simén Domokos emlékére* (benne Pap Gy. László unitárius lelkész, illetve Szász Béla nyugalmazott református lelkész tanulmányai olvashatók) és *Idézzük szellemét* (amelyben Simén Domokos különböző üléseken, találkozókön tartott előadásainak írott változatai jelennek meg). A kötet második része *Az unitáriusok öröksége* címet kapta, és itt olvashatók azok a tanulmá-

nyok, amelyek témájukban többnyire a művelődéstörténetet, a hiedelemképzetek különböző formáit, az egyházi szokásrendeket, a népszokások (temetkezési, betlehemezési, óévbúcsúztatás és újévköszöntés) témáit járják körül egy-egy unitárius személyiség vagy helyi specifikum mentén.

Amint azt a kötetből is megtudhatjuk, a rendszerváltás éveiben a Református Doktorok Kollégiuma új munkatársakkal gazdagodott. A határ átjárhatóságával az erdélyi lelkészek és néprajzkutatók évről évre ismertethették az addig a kutatás számára is szinte ismeretlen adatokat. A szabadság a vallási néprajz felé (is) fordította a figyelmet, és a különböző felekezetek addig rejtett története és szokásai tárultak fel. Még ha a szekció a Református Egyház keretében működött is, a vallási néprajz munkacsoport a kezdetektől fogva befogadó volt, és mindmáig jelen vannak a különböző felekezetekhez tartozó tagok.

Így kapcsolódott be és vált oszlopos taggá Simén Domokos unitárius lelkész is, aki a 2006-ban bekövetkezett haláláig mindegyre meglepte hallgatóságát ismeretterületeinek sokszínűségével, adatgazdagságával, lelkiismeretes kutatásával. Az utolsó percig dolgozó, a betegségeken felülemelkedő lelkész és kutató halála mindenki számára váratlan volt; sok befejezetlen munkát hagyva hagyatékának gondozóira. E rendhagyó kötetben lettek összegyűjtve azok a munkák, amelyekben az unitárius egyház gazdag történetét igyekezett aprólékosan feltárni és terjeszteni. Mivel szövegeit többnyire felolvasta, a kéziratok utógondozása néhol nehézségekbe ütközött. A kötet második részében megjelenő írásokkal a szerzők a 440 éves unitárius egyház történeti és néprajzi adatainak sokaságára kívánják felhívni a figyelmet.

A kötet bevezető tanulmányaiként Pap Gy. László (*Pillanatképek Simén Domokosról*) és Szász Béla (*Emlékezés Simén Domokos unitárius lelkészre*) idézi fel a jeles lelkész-néprajzos (1928–2006) életét és munkásságát. Simén Domokos írásai közül a könyvben az alábbiak kaptak helyet: *Történelem vagy legenda? A csíksomlyói pünkösdi búcsú eredetéről*; *A homoródfürdői unitárius búcsú*; *Reformátusok és unitáriusok Bethlenszentmiklóson*; *A torockói temetkezés sziklasírba*; *A cigányok beilleszkedése az ádámosi és küüllőszéplaki egyházi közösségbe*; *Dr. Molnár István emléke*. A kötet második részének szerzői: Kriza Ildikó néprajzkutató (*Kriza János helye a magyar művelődésben*); Jakab Dénes nyugalmazott unitárius lelkész (*Ősi hitvilágunk emlékei a népi hagyományokban és szokásokban*); Adorjáni Rudolf Károly nyugalmazott unitárius lelkész (*Kisgyermek temetése Vámosgálfalván*); Pap Gy. László lelkész (*Fegyelmelés a bágyoni unitárius egyházközségben*); Hála József néprajzkutató (*Óévbúcsúztató és újévköszöntő népszokások a Nagy-Homoród menti falvakban*); Balácsi László unitárius lelkész (*Karácsonyi jelenet két képben*), valamint Nyitrai Levente unitárius lelkész (*A ko-*

csordi unitárius templom). A tanulmánykötetet záró *Pipei hiedelmek* című dokumentumgyűjtemény Adorjáni Juliánna tanítónő és lelkészné feljegyzéseit tartalmazza, aki 1947 és 1956 között szisztematikusan gyűjtötte a Pipén tanuló iskolás gyermekekkel a lokális hiedelmeket születéssel, jeles napokkal, a hét napjaival, a Holddal, a munkával, az állattenyésztéssel, a szerencsével-szerencsétlenséggel, az időjárással kapcsolatosan. A kötetet azoknak az unitárius humoros történeteknek, adomáknak a gyűjteménye zárja, amelyet Léta Sándor unitárius lelkész gyűjtött össze az Unitárius Naptár 1942-es, 1944-es és 1949-es évfolyamaiból.

A tanulmánykötet igényes, kollázs-szerű borítóján a siménfalvi, székelyderzsi, torockószentgyörgyi, kövendi, énlaki, derzsi, kocsordi unitárius templomok belsejéről, valamint a torockói viselet egy részletéről készített fotók láthatók.

Mivel ezek a tanulmányok és fotók ilyen formában most kerülnek először a publikum elé, merem remélni, hogy a most megjelent folyóiratnak legújabb száma nemcsak kimondottan az etnográfusok szűk szakmai körében és az unitárius vallással foglalkozók számára, de a tágabb közönség körében is kuriózumnak számít majd.

FODOR ATTILA

Pap Gy. László: *Bágyoni hangos fájdalom. Adatok az egyházközség történetéhez*, Budapest, 2009, Kiadja a Magyarországi Unitárius Egyház, 352 oldal.

Kötelességemnek tartom tájékoztatni a Keresztény Magvető olvasóit Pap Gy. László újabban megjelent könyvéről két ok miatt is. Az első ok az, hogy a könyv megszületése fölött, mint olvasószerkesztő, én is „bábáskodtam”. Őszinte elismerés fogalmazódott meg bennem a szerző munkája iránt már akkor, amikor a kézirat terjedelmes, igényes, sok területre kiterjedő anyagát olvastam, és a könyv bevezető gondolatait írtam. Második ok az, hogy mint egykori bágyoni lelkész (1980–1986) rádöbbsentem a kézirat olvasása során arra, hogy mennyi mindent nem tudtam az egyházközség történetéről, és milyen hasznos, sőt szükségszerű, ha a lelkész alaposan áttanulmányozza egyházközsége levéltárát és annak eredményeit közkinccsé teszi.

Az említett két ok késztetett arra, hogy a megjelent könyv ismertetése során bőven merítsek a bevezetőben megfogalmazott gondolataimból.

Pap Gy. László unitárius lelkész egy olyan munkával ajándékozott meg, amelynek tartalma nemcsak az Aranyos menti bágyoni unitárius egyházközség múltjába kalauzolja az olvasót, hanem az erdélyi, de általában a magyar művelődéstörténet évszázados világába is.

Az egyházközség történetének bemutatását az őszinteség, a tárgyilagosság jellemzi. A tényekből és a számokból levont következtetései, megállapításai sokszor meggondolkoztatóak, sőt megdöbbsentőek, de az igazságot részrehajlás nélkül, bátran kimondja. Ez a szemléletmód vagy magatartás érthető, hiszen Pap Gy. László 1986 és 1999 közti időszakban, tehát 13 éven keresztül az egyházközség lelkéze volt, s így jogában áll, hogy szépítgetés vagy heroizálás nélkül szólaltassa meg az igazságot.

A könyv annak a több évig tartó kitaró, szorgalmas munkának az eredménye, amelyet a szerző az egyházközség addig rendezetlen levéltárában végzett.

Munkája több vonatkozásban is példaértékű:

– az egyházközség rendezetlen levéltárát gondosan, szakszerűen rendezte és a további kutatásokhoz hozzáférhetővé tette.

– az egyházközség története iránti érdeklődését nem elégítette ki az addig közölt forrásirodalomban leírtak (a szekunder források), ezért szükségesnek